

Ewa Piotrowska

Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie
sekrnauk@up.krakow.pl

E-usługi w szwedzkich bibliotekach uniwersyteckich

Słowa kluczowe: Szwecja, biblioteki akademickie, e-usługi, usługi biblioteczne

Abstrakt: W artykule przedstawiono usługi biblioteczne dostępne na stronach internetowych wybranych bibliotek szwedzkich szkół wyższych.

Keywords: Sweden, academic libraries, e-services, library services

Abstract: This article presents the library services available on the websites of selected Swedish academic libraries.

Biblioteki w Szwecji

Do 1997 r. Szwecja była jedynym krajem nordyckim bez prawa bibliotecznego. Pierwsza ustawa biblioteczna stworzona przez parlament szwedzki zaczęła obowiązywać od 1 stycznia 1997 r., a od 1 stycznia 2014 r. weszła w życie znowelizowana ustawa biblioteczna. Dotyczy ona wszystkich typów szwedzkich bibliotek finansowanych ze środków publicznych (biblioteki publiczne, szkolne, uniwersyteckie, specjalne i inne). Znajduje się w niej zapis mówiący o tym, że studenci uniwersytetów i kolegów powinni mieć dostęp do usług bibliotecznych, a biblioteki finansowane przez państwo muszą udostępniać swoje zbiory bezpłatnie. Szwedzkie biblioteki finansowane ze środków publicznych są zatem dostępne dla wszystkich. Oznacza to, że wszyscy mogą korzystać z Biblioteki Narodowej i bibliotek uniwersyteckich.

Egzemplarz obowiązkowy istnieje w Szwecji od 1661 r. Pierwotnie prawo to nie służyło ochronie i rejestracji drukowanego dziedzictwa narodowego, ale kontroli wydawnictw. Zgodnie z obecnie obowiązującymi przepisami po jednej kopii każdej publikacji otrzymują: Biblioteka Narodowa oraz biblioteki uniwersyteckie w Lund, Uppsali, Sztokholmie, Göteborgu, Umeå i Linköping. Biblioteka Narodowa i Biblioteka Uniwersytecka w Lund są zobligowane do przechowywania egzemplarzy obowiązkowych dla przyszłych pokoleń. W 2012 r. przedstawiono projekt nowej ustawy, mającej rozszerzyć egzemplarz obowiązkowy o dokumenty elektroniczne.

W 1988 r. w Bibliotece Narodowej utworzono departament, którego misją stała się koordynacja i rozwijanie dostarczania informacji w systemie bibliotek uniwersyteckich. Departament negocjuje umowy licencyjne w imieniu bibliotek akademickich, wspiera rozwój Open Access oraz inne przedsięwzięcia ułatwiające dostęp do dokumentów naukowych, a także oferuje dotacje na narodowe projekty rozwojowe dla bibliotek naukowych.

Od 2011 r. Biblioteka Narodowa jest również odpowiedzialna za współpracę i koordynację prac wszystkich bibliotek finansowanych ze środków publicznych.

Dobrowolna kooperacja szwedzkich bibliotek ma już długą tradycję. W 1886 r. powstał wspólny katalog bibliotek naukowych zawierający nabytki zagraniczne. W tym samym czasie zawarto też porozumienie dotyczące wypożyczeń międzybibliotecznych. W 1972 r. zautomatyzowano centralny katalog zbiorów zagranicznych – powstał wówczas Library Information System (LIBRIS). Od lat osiemdziesiątych XX w. w katalogu tym pojawiły się też dokumenty szwedzkie. Za system od 1988 r. odpowiedzialna jest Biblioteka Narodowa. LIBRIS jest obecnie głównym źródłem informacji bibliograficznej, zawiera ponad 6 milionów tytułów z ponad 300 bibliotek, a od 1997 r. jest publicznie dostępny online. System ten oferuje też dostęp do dokumentów pełnotekstowych i zdigitalizowanych. Z kolei zautomatyzowany system wypożyczeń bibliotecznych jest używany przez około 1 300 bibliotek, z czego jedna trzecia to biblioteki publiczne.

Biblioteki szkół wyższych

Obecnie w Szwecji jest 51 uczelni wyższych. Działają dwa typy szkół wyższych: uniwersytety (mają prawo nadawania doktoratów) oraz kolegia uniwersyteckie (z prawem nadawania tytułu licencjata i magistra). Do uniwersytetów zalicza się m.in.: Göteborgs universitet, Karlstads universitet, Linköpings universitet, Linnéuniversitetet, Lunds universitet, Mittuniversitetet, Stockholms universitet, Umeå universitet, Uppsala universitet i Örebro universitet. Najstarszą szwedzką uczelnią jest powstały w 1477 r. Uniwersytet w Uppsali. Początkowo uczelnie nie posiadały jednak bibliotek, tylko małe kolekcje książek. Do jednej z najstarszych bibliotek należy Biblioteka Uniwersytetu w Lund, która powstała w 1666 r., a rozpoczęła pracę dwa lata później.

Wśród kolegiów uniwersyteckich można wymienić m.in.: Höghskolan i Borås, Höghskolan Dalarna, Höghskolan i Gävle, Höghskolan i Halmstad, Höghskolan i Jönköping, Höghskolan Kristianstad, Höghskolan i Skövde, Höghskolan Väst, Malmö höghskola oraz Mälardalens höghskola. W dalszej części artykułu zostaną przedstawione usługi dla czytelników oferowane na stronach internetowych bibliotek wybranych szwedzkich uniwersytetów i kolegiów.

Uppsala universitet

Biblioteka Uppsala universitet¹ – najstarszego w całej Skandynawii uniwersytetu – formalnie powstała w 1620 r., kiedy to Gustaw Adolf przekazał uczelni księgozbiór królewski. Do połowy XIX w. dary królów, arystokracji i innych osób były głównym źródłem napływu nabytków. Wzorem dla organizacji biblioteki uniwersyteckiej stała się biblioteka kolegium jezuitów z Braniewa, której zbiory zostały zgrabione przez Szwedów w 1626 r. w czasie wojen polsko-szwedzkich. W 1841 r. otwarto nowy budynek biblioteczny, zwany Carolina Rediviva, będący najstarszym i największym uniwersyteckim budynkiem bibliotecznym w Szwecji. Instytucja ta pełni rolę biblioteki nauk humanistycznych i społecznych,

¹ *Uppsala University Library* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.ub.uu.se/?language-Id=1>. Stan z dnia 23.03.2016.

a także biblioteki centralnej. Tu znajdują się departamenty manuskryptów i muzyki oraz map i druków. Biblioteka uniwersytecka jest dostępna dla wszystkich, ale jej głównym zadaniem jest obsługa studentów i pracowników uniwersytetu.

Prace doktorskie, artykuły, prace studentów oraz inne typy dokumentów mogą być wyszukiwane przez otwarte archiwum DiVA. Obecnie baza zawiera kilkadziesiąt tysięcy pełnych tekstów dokumentów. Podobnie jak w innych uczelniach, umieszczanie publikacji w DiVA przez pracowników naukowych jest obowiązkowe.

W bibliotece użytkownicy mogą skorzystać ze szkoleń, m.in. z zakresu open access i publikacji elektronicznych, odbywają się tam również seminaria i wykłady (np. w styczniu 2016 r. na temat cenzury i polityki wydawniczej w XVIII w. we Francji oraz o bibliotece i książkach w cyfrowej przyszłości).

Czytelnicy mają możliwość skorzystania z usługi *Ask the Library*. Kontakt z bibliotekarzami odbywa się nie tylko osobiście, ale także przez chat, e-mail czy telefon. Jeśli student lub nauczyciel akademicki potrzebuje pomocy w wyszukaniu książek, artykułów lub w przygotowaniu bibliografii, może poprzez formularz znajdujący się na stronie www instytucji umówić się na indywidualne konsultacje z bibliotekarzem (usługa *Book a librarian*). Spotkania takie są zwykle prowadzone przez bibliotekarzy dziedzinowych. Użytkownicy mogą zarezerwować w bibliotece pokoje do pracy grupowej, a także poprzez odpowiednie formularze zaproponować zakup książki lub innego rodzaju publikacji.

Na stronie bibliotecznej umieszczono kilkanaście tzw. *subject guides*, czyli przewodników z różnych dziedzin wiedzy z informacjami, gdzie szukać książek, e-booków, artykułów, baz danych, map, raportów, statystyk i innych źródeł na dany temat. Biblioteka prowadzi też *Webshop* – księgarnię internetową oferującą drukowane dysertacje oraz inne publikacje wydane na Uniwersytecie w Uppsali.

Linnéuniversitetet

Uniwersytet powstał w 2010 r. i mieści się na dwóch kampusach – w Kalmarze i Växjö. Na uczelni działają w związku z tym dwie biblioteki². Pełnią one funkcję centrów informacyjnych oraz miejsc spotkań dla studentów i pracowników naukowych, są także otwarte dla szerszej publiczności. W bibliotekach znajdują się pokoje do pracy grupowej, pokoje do pracy cichej oraz laboratoria komputerowe.

Wiele usług dostępnych jest poprzez stronę domową biblioteki, gdzie zamieszczono internetowy przewodnik dla użytkowników, w którym osoby zainteresowane mogą znaleźć informacje na temat wyszukiwania i wypożyczeń zbiorów, czytelni, sprzętu komputerowego oraz udogodnień dla czytelników niepełnosprawnych. Biblioteka oferuje usługę *Book a librarian*, umożliwiającą indywidualne konsultacje z bibliotekarzem, które można zamówić przez formularz dostępny na stronie www.

Większość aktywności biblioteki skupia się w dwóch sekcjach: Learning Support oraz Media and Publication. Sekcja Learning Centre odpowiedzialna jest za nauczanie, miejsca

² The University Library. In *Linnaeus University* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://lnu.se/the-university-library?l=en>. Stan z dnia 23.03.2016.

spotkań oraz komunikację. Koordynowana jest tu działalność bibliotekarzy dziedzinowych oraz oferta szkoleniowa kierowana do studentów, która jest zintegrowana z programami nauczania i przeprowadzana we współpracy z nauczycielami akademickimi. Sekcja ta odpowiedzialna jest również za ofertę Academic Support Centre oraz koordynuje usługi oferowane przez służby informacyjne, w tym te przez chat, e-mail i internet. Zajmuje się wystawami, wycieczkami po bibliotece, usługami dla studentów niepełnosprawnych i studentów *distance learning*. Jest odpowiedzialna za widzialność biblioteki w sieci oraz na portalach społecznościowych. Współpracuje z innymi jednostkami uczelni w organizowaniu wydarzeń mających miejsce na uniwersytecie.

Sekcja Media and Publication odpowiada za źródła, metadane i publikacje. Zajmuje się gromadzeniem i opracowaniem zbiorów. Oferuje również pomoc w zakresie wyszukiwania publikacji naukowych, bibliometrii i open access, przygotowuje roczną statystykę publikacji, zajmuje się szkoleniami dla naukowców.

Lunds universitet

Uniwersytet powstał w 1666 r., a działalność rozpoczął w 1668 r. Podstawą biblioteki uczelnianej stała się biblioteka diecezjalna w Lund. Obecnie instytucja ta posiada egzemplarz obowiązkowy i podobnie jak Biblioteka Narodowa ma obowiązek przechowywania wszystkich publikacji wydanych w Szwecji. Jest to przyczyną małych zakupów nowości do biblioteki, a także problemów z magazynowaniem zbiorów (np. druki ulotne znajdują się w magazynie na przedmieściach miasta).

Biblioteka Uniwersytecka w Lund³ mieści się w znajdującym się na terenie kampusu budynku z 1907 r. Ponadto na uczelni funkcjonuje 26 bibliotek współpracujących w ramach sieci. Oferują one dostęp do wielu narzędzi wyszukiwawczych dostępnych ze strony bibliotecznej. Są to:

- LUBsearch – multiwyszukiwarka umożliwiająca znalezienie źródeł drukowanych i elektronicznych (książek, artykułów, czasopism, prac doktorskich i in.);
- Lovisa – katalog bibliotek uniwersytetu;
- LIBRIS – wspólny katalog bibliotek szwedzkich, za który odpowiedzialna jest Biblioteka Narodowa, zawierający kilka milionów tytułów;
- LibGuides – ponad 250 przewodników gromadzących źródła informacji na dany temat;
- LUP (Lund University Publications) – instytucjonalne repozytorium publikacji pracowników uniwersytetu, gromadzące ponad 130 tys. artykułów, prac doktorskich, materiałów konferencyjnych, raportów (niektóre z dokumentów są pełnotekstowe);
- LUP-SP (Lund University Publications Student Papers) – instytucjonalne repozytorium prac magisterskich, zawierające ponad 40 tys. publikacji;

³ *Lund University Libraries* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.lub.lu.se/en/>. Stan z dnia 23.03.2016.

- Lubito – serwis umożliwiający skanowanie artykułów z kolekcji czasopism drukowanych i elektronicznych Uniwersytetu w Lund (studenci i wykładowcy uniwersytetu mogą zamówić bezpłatne kopie artykułów w pliku pdf).

Osoby chcące używać Open Journal Systems i pragnące stworzyć publikacje w wolnym dostępie mogą liczyć na pomoc biblioteki, która oprócz miejsca na serwerze, oferuje także wsparcie merytoryczne.

Biblioteki uniwersytetu w Lund prowadzą szkolenia dla studentów w zakresie wyszukiwania informacji, oceny źródeł oraz bibliografii, a także wykłady, seminaria i warsztaty z zakresu zarządzania informacją. Uniwersytet posiada licencję na programy RefWorks i EndNote, a biblioteki uniwersyteckie oferują porady w tym zakresie. Użytkownik może również skorzystać z indywidualnej konsultacji z bibliotekarzem poprzez usługę *Book a librarian*.

Göteborgs universitet

Biblioteka Göteborgs universitet⁴ powstała z utworzonej w 1861 r. biblioteki muzeum w Göteborgu. Sama uczelnia rozpoczęła funkcjonowanie w 1891 r. W skład obecnej biblioteki uczelnianej wchodzi osiem bibliotek, dwa centra nauczania oraz KvinnSam, czyli narodowa biblioteka źródeł z zakresu *gender studies*. Instytucje te oferują dwie bezpłatne, dostępne dla szerokiej publiczności bazy danych:

- GUP⁵ (Göteborgs universitets publikationer) – bibliograficzna baza danych publikacji naukowych pracowników uczelni oraz źródło do cytowań prowadzone od 2004 r. Jest instytucjonalnym repozytorium, w którym pracownicy rejestrują swoje artykuły i materiały konferencyjne. Informacje są wyszukiwane przez Google i inne wyszukiwarki;
- GUPEA⁶ (Gothenburg University Publications Electronic Archive) – baza danych elektronicznych publikacji zawierająca pełne teksty dysertacji, raportów badawczych i prac studenckich. Znajdują się tu także dokumenty audiowizualne.

Na stronie internetowej biblioteki użytkownicy mogą ponadto znaleźć ofertę pomocy w redagowaniu i publikacji czasopism elektronicznych z użyciem Open Journal Systems.

Karlstads universitet

Uniwersytet Karlstads powstał w 1999 r. Biblioteka uczelni⁷ oferuje możliwość zamówienia szkoleń na temat wyszukiwania informacji dla nauczycieli oraz dla doktorantów.

⁴ Göteborgs Universitetsbibliotek [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.ub.gu.se/>. Stan z dnia 23.03.2016.

⁵ Göteborgs universitets publikationer [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://gup.ub.gu.se/>. Stan z dnia 23.03.2016.

⁶ Gothenburg University Publications Electronic Archive [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://gupea.ub.gu.se/?locale=en>. Stan z dnia 23.03.2016.

⁷ About the library. In *Karlstad University* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://www.kau.se/en/library/about-library>. Stan z dnia 23.03.2016.

Przeprowadza także kursy z zakresu Refworks (uniwersytet posiada licencję na kampus dla studentów i pracowników) oraz EndNote.

Strona domowa biblioteki umożliwia dostęp online do Uppsök – szwedzkiej bazy danych prac magisterskich studentów, a także do repozytorium prac naukowych DiVA (Digitala Vetenskapliga Arkivet), czyli wspólnej bazy kilkunastu bibliotek akademickich, rejestrującej prace magisterskie oraz dorobek naukowy nauczycieli akademickich. Od 2012 r. wszystkie publikacje pracowników uniwersytetu muszą być umieszczane w DiVA, a biblioteka zamieszcza internetowe instrukcje, jak rejestrować tam wydawnictwa.

Dla użytkowników oferowane są przewodniki przedmiotowe online (tzw. *subject guides*), które pomagają w wyszukiwaniu materiałów na dany temat. Na stronie www biblioteki znajduje się informacja o możliwości kontaktu czytelników z bibliotekarzami przedmiotowymi. Komunikację z użytkownikami zapewnia też profil na Facebooku⁸.

Linköpings universitet

Uniwersytet składa się z kampusów mieszczących się w dwóch miastach – Linköping i Norrköping. Biblioteka⁹ dzieli się na cztery jednostki. Są to: Biblioteka Nauk Humanistycznych i Społecznych, Biblioteka Nauk Ścisłych i Technologii, Biblioteka Nauk o Zdrowiu oraz Biblioteka Kampusu Norrköping. W ofercie instytucji znajdują się, organizowane w kooperacji z nauczycielami akademickimi, kursy z zakresu wyszukiwania informacji. Ponadto studenci i wykładowcy korzystają z repozytorium DiVA oraz z Linköping University Electronic Press (LiU E-Press), które umożliwia publikowanie pełnych tekstów publikacji (dysertacji, artykułów naukowych, materiałów konferencyjnych i innych).

Mittuniversitetet

Biblioteka przy Mittuniversitetet¹⁰ posiada na swojej stronie domowej wyszukiwarkę Primo, kilkanaście tzw. *subject guides* oraz możliwość kontaktu z bibliotekarzami za pomocą czatu. Częścią instytucji jest Learning Resource Centre, zapewniające pomoc techniczną i dydaktyczną dla nauczycieli, prowadzące też szkolenia i seminaria. W ofercie biblioteki znajdują się kursy na żądanie dla grup lub indywidualne konsultacje (usługa *Book a librarian*). Organizowane są także szkolenia na temat zarządzania informacją (programy EndNote, Zotero, Mendeley), open access i książek elektronicznych. Od 2008 r. na uczelni funkcjonuje repozytorium DiVA.

⁸ Karlstads universitetsbibliotek. In *Facebook* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://www.facebook.com/Karlstadsuniversitetsbibliotek>. Stan z dnia 23.03.2016.

⁹ Library. In *Linköping University* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.bibl.liu.se/?l=en>. Stan z dnia 23.03.2016.

¹⁰ *Biblioteket. Mittuniversitetet* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://biblioteket.miun.se/en>. Stan z dnia 23.03.2016.

Stockholms University

Stockholms University został założony w 1878 r. i jest jedną z największych szwedzkich uczelni. Biblioteka uniwersytecka¹¹ powstała w 1960 r. z połączenia kilku specjalistycznych bibliotek naukowych. W 1983 r. instytucja otrzymała swój budynek w kampusie Frescati. Kolekcja biblioteki składa się z około 2,5 miliona publikacji drukowanych (najstarsze pozycje pochodzą z XV w.) oraz licznych książek elektronicznych. Tematyka księgozbioru obejmuje wszystkie przedmioty wykładane na uniwersytecie. Placówka posiada również bogate zbiory slawistyczne.

Każdego roku bibliotekę odwiedza ponad 1,8 miliona gości i są to głównie studenci, pracownicy naukowcy i nauczyciele. Instytucja jest też otwarta dla szerokiej publiczności, każdy może wypożyczyć tu książkę – pełni zatem funkcję biblioteki publicznej. Jest jedną z największych bibliotek naukowych i składa się z biblioteki głównej (usytuowanej w kampusie Frescati) oraz kilku bibliotek instytutowych. Była pierwszą dużą szwedzką biblioteką naukową, która została skomputeryzowana. W 1985 r. w placówce zainstalowano kanadyjski system biblioteczny GEAC.

Biblioteka posiada bogatą ofertę kursów dla studentów, które są odpłatne. Średnia cena za 45 minut wynosi 1 060 SEK. Ćwiczenia powiązane z nauką wyszukiwania źródeł oferowane są dla małych, maksymalnie 15-osobowych grup studentów. Istnieje również możliwość zorganizowania wykładów dla większych grup studentów. Kursy oferowane przez bibliotekę to:

- Basic Information Retrieval – przeznaczony dla nowych studentów, prowadzony tylko w języku szwedzkim. Jego celem jest nauka wyszukiwania źródeł bibliotecznych w katalogu i systemie LIBRIS oraz wstęp do informacji naukowej. Kurs składa się z 45-minutowego wykładu;
- Subject Specific Information Retrieval – przeznaczony dla studentów piszących dysertacje naukowe. Jego celem jest nauka metod wyszukiwania informacji na dany temat oraz sposoby tworzenia bibliografii. Kurs oferowany jest dla małych grup studentów (maksymalnie 15 osób), a przeprowadzany jest w pracowni komputerowej, gdzie możliwe jest wyszukiwanie informacji pod kierunkiem prowadzącego zajęcia. Szkolenie może również odbywać się w formie wykładu bez możliwości samodzielnego wyszukiwania informacji. Rekomenduje się przeprowadzenie szkolenia w wymiarze 2x45 minut;
- Information Retrieval for Researchers – celem szkolenia jest uzyskanie wiedzy na temat metod wyszukiwania informacji oraz zarządzania źródłami. Kursy oferowane są dla wykładowców i badaczy, a także absolwentów uczelni. Tematyka szkoleń konsultowana jest z instytutami i może zawierać zagadnienia związane np. z publikowaniem naukowym (Open Access), porównaniem Google Scholar i tradycyjnych przedmiotowych baz danych. Rekomendowane jest przeprowadzenie kursu 4x45 minut;

¹¹ *Stockholm University Library* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://su.se/english/library/>. Stan z dnia 23.03.2016.

- Reference Managemant – krótkie kursy wprowadzające na temat aplikacji Ref-Works, EndNote Web, Zotero i Mendeley. Są to bezpłatne szkolenia dla wszystkich studentów i pracowników uniwersytetu. Wersja poszerzona kursu jest płatna.

Komunikacja z użytkownikami biblioteki uniwersytetu w Sztokholmie odbywa się z wykorzystaniem portali społecznościowych. Placówka posiada profile na Facebooku¹², Twitterze¹³, Instagramie¹⁴, YouTube¹⁵, a także prowadzi forum biblioteczne¹⁶.

Na stronie internetowej oferowane są wycieczki po bibliotece z przewodnikiem przeznaczone dla nowych studentów. Trwają one 30 minut, a rejestracja nie jest wymagana. Nowi studenci mogą również uczestniczyć w godzinnym szkoleniu, na którym otrzymują informacje, jak wyszukać, zamówić i wypożyczyć literaturę oraz jak korzystać z usług oferowanych przez bibliotekę. Rejestracja tutaj także nie jest konieczna.

Strona domowa instytucji zawiera ponadto oferty innych usług. Biblioteka organizuje seminaria na temat komunikacji naukowej, bibliometrii, publikowania i open access. Oferuje też usługę *Book a librarian*, czyli indywidualne konsultacje dla studentów i wykładowców. Daty spotkań ustalane są przez kontakt mailowy.

Nauczyciele akademicy mogą zamówić dla swoich studentów kursy z zakresu zarządzania informacją. Szkolenie ma na celu rozwijanie umiejętności wyszukiwania i ewaluacji wiedzy naukowej, uczy organizacji wiedzy, przedstawia narzędzia i źródła dostępne w bibliotece. Przeprowadzane jest w 20-osobowych grupach ćwiczeniowych lub w formie wykładów dla większych grup. Zamówienia odbywają się przez e-mail. Kurs jest odpłatny – 1 060 SEK za 45 minut.

W Bibliotece w kampusie Frescati znajdują się również pokoje do indywidualnego studiowania lub do pracy grupowej, które mogą być rezerwowane online przez studentów uniwersytetu.

Umeå universitet

Biblioteka Umeå universitet¹⁷ – największego uniwersytetu na północy Szwecji – powstała z istniejącej od 1950 r. Biblioteki Naukowej w Umeå. Po utworzeniu w 1965 r. uniwersytetu stworzono plany nowego budynku, który ostatecznie otwarto w 1968 r.

¹² Stockholms universitetsbibliotek. In *Facebook* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://www.facebook.com/stockholmsuniversitetsbibliotek>. Stan z dnia 23.03.2016.

¹³ Stockholms universitetsbibliotek. In *Twitter* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://twitter.com/StockholmUniLib>. Stan z dnia 23.03.2016.

¹⁴ Stockholms universitetsbibliotek. In *Instagram* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://www.instagram.com/sthlmunilib/>. Stan z dnia 23.03.2016.

¹⁵ StockholmUniLibrary. In *YouTube* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://www.youtube.com/user/StockholmUniLibrary>. Stan z dnia 23.03.2016.

¹⁶ Fråga biblioteket. In *Stockholms universitet* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://forum.sub.su.se/org/stockholms-universitetsbibliotek/>. Stan z dnia 23.03.2016.

¹⁷ *Umeå University Library* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.ub.umu.se/en>. Stan z dnia 23.03.2016.

W Bibliotece czytelnik może zamówić książkę drukowaną wydaną przed 1900 r. w formie elektronicznej. Książka dostarczana jest w formacie pdf. Serwis jest częścią europejskiego serwisu eBooks-on-demand (EOD). Biblioteka w Umeå jest pierwszą biblioteką szwedzką oferującą tę usługę. Koszt zamówienia zależy od liczby stron.

Institucja prowadzi szkolenia z zakresu wyszukiwania informacji dla studentów i nauczycieli akademickich uniwersytetu. Oferowane są też konsultacje indywidualne poprzez usługę *Book a librarian*. W każdym semestrze biblioteka podaje propozycję kursów, które mogą być zamówione z wyprzedzeniem. Są to m.in. szkolenia z zakresu wykorzystania EndNote.

Placówka, podobnie jak inne szwedzkie biblioteki akademickie, tworzy na swojej stronie internetowej przewodniki z różnych dziedzin wiedzy (tzw. *subject guides*).

W Academic Resource Centre bibliotekarze służą pomocą w zakresie wyszukiwania informacji, cytowania źródeł, prezentacji, umiejętności związanych ze studiowaniem, zaś raz w tygodniu prowadzone są wykłady na temat procesu pisania.

Propozycje szkoleń dla studentów zawierają następujące zagadnienia:

- wprowadzenie do biblioteki (wypożyczanie, zamawianie, wyszukiwanie dokumentów w bibliotece i na stronie www) – 1 godz., kurs bezpłatny;
- podstawowy kurs wyszukiwania informacji (formułowanie pytań wyszukiwawczych, podstawowe techniki i strategie wyszukiwania, relewantne źródła informacji na dany temat, ocena źródeł) – 1–2 godz. wykładów oraz 1–2 godz. warsztatów; kurs płatny 795 SEK/h;
- zaawansowany kurs wyszukiwania informacji (wyszukiwanie informacji w bazach danych i innych źródłach, organizacja informacji naukowej, zarządzanie informacją – EndNote, Mendeley, Zotero; wyszukiwanie alertów w różnych bazach) – 2–3 godz. wykładów oraz 1–2 godz. warsztatów; płatne 795 SEK/h.

Ponadto prowadzone są specjalne szkolenia dla doktorantów z zakresu wyszukiwania informacji, zarządzania informacją i bibliometrii. Ofertę kursów uzupełniają poniższe propozycje spotkań:

- wycieczka z przewodnikiem po bibliotece;
- wprowadzenie do procesu pisania (planowanie, edytowanie, korekta);
- EndNote;
- edytowanie i korekta;
- struktura pracy naukowej.

Szkolenia organizowane są przez bibliotekę dla grup seminaryjnych i studenckich przez cały rok.

Od 2003 r. w Umeå universitet obligatoryjnie zamieszczane są w bazie DiVA pełne teksty doktoratów, a do zadań bibliotekarzy należy sprawowanie kontroli nad wysyłanymi przez pracowników wydziałów formularzami zgłoszeniowymi zawierającymi opisy bibliograficzne.

Örebro universitet

W bibliotece Örebro universitet¹⁸ przygotowano 20 przewodników internetowych (tzw. *subject guides*) z różnych dyscyplin naukowych, które pomagają w znalezieniu drukowanych i elektronicznych dokumentów z danej dziedziny. Biblioteka posiada również bogatą ofertę kursów dla użytkowników. Nauczyciele mogą zamówić wykłady lub ćwiczenia dla małych grup studentów z zakresu wyszukiwania informacji oraz na temat pisania prac naukowych. Studenci z kolei mogą umówić się na indywidualne spotkanie. Dla doktorantów i naukowców przeprowadzane są szkolenia z następujących zagadnień:

- wyszukiwanie informacji – bazy danych i inne źródła informacji, strategie wyszukiwawcze, ewaluacja rezultatów wyszukiwań;
- pisanie prac naukowych;
- publikowanie prac naukowych.

Istnieje możliwość zamawiania indywidualnych konsultacji z zakresu *information literacy* i pisania prac naukowych. Celem tych wszystkich spotkań jest zwiększenie kompetencji studentów i pracowników naukowych w zakresie wyszukiwania i ewaluacji wiedzy na poziomie akademickim oraz zapobieganie plagiatom.

Konsultacje z bibliotekarzami są rezerwowane przez stronę www biblioteki. W formularzu należy przedstawić interesujące nas zagadnienie, a odpowiedzi uzyskiwać można przez e-mail lub Skype'a.

W Bibliotece funkcjonuje Writing Centre (Språkverkstaden), które dla studentów i nauczycieli akademickich udziela darmowych porad z zakresu pisania prac naukowych. Prowadzący odpowiadają na pytania związane z językiem i stylem, technikami cytowania, bibliografią, formą i prezentacją, doradzają jak rozwinąć swoje umiejętności językowe i jak poprawić tekst. Rejestracja spotkania odbywa się przez formularz online.

Pracownicy uniwersytetu mają obowiązek zamieszczania publikacji w instytucjonalnym repozytorium DiVA, skąd informacje bibliograficzne są eksportowane do SwePub – bazy danych zawierającej dane publikacji naukowych zarejestrowanych w 30 szwedzkich uniwersyteckich bazach danych publikacji.

Użytkownicy biblioteki mogą ponadto przez stronę internetową rezerwować pokoje do pracy grupowej oraz do pracy indywidualnej, a także zapisać się na wycieczkę z przewodnikiem po bibliotece. Szkolenia organizowane przez bibliotekę nie są przeznaczone dla uczniów szkół średnich oraz studentów innych uczelni, dla których istnieje tylko możliwość wycieczek po bibliotece.

Pozostałe, nieco mniejsze uczelnie, również posiadają ofertę usług elektronicznych, która zostanie krótko przedstawiona.

¹⁸ University Library. In Örebro University [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.oru.se/English/Library/>. Stan z dnia 23.03.2016.

Högskolan Dalarna

Biblioteka Högskolan Dalarna¹⁹ posiada usługę *Ask a librarian*, czyli zamówienie konsultacji z bibliotekarzem (przez formularz online), a także prowadzi kursy z zakresu wyszukiwania informacji dla studentów i nauczycieli akademickich. Instytucja tworzy przewodniki internetowe (tzw. *subject guides*) oraz zapewnia dostęp do repozytorium DiVA. Poprzez stronę internetową możliwe jest zamawianie pokoiów do pracy grupowej. Co ciekawe, mają one nazwy miast z całego świata, zaś jedna z 6-osobowych sal nosi nazwę Kraków.

Högskolan i Gävle

Biblioteka²⁰ ma w swojej ofercie dostęp do repozytorium DiVA oraz do przewodników wirtualnych (tzw. *subject guides*), które pomagają w wyszukiwaniu baz danych, czasopism, źródeł internetowych itp. W instytucji istnieje możliwość zamówienia online pokoiów do pracy grupowej. Ponadto biblioteka wypożycza zarejestrowanym użytkownikom (konieczność posiadania karty bibliotecznej) laptopy do pracy na miejscu. Są one dostępne w wypożyczalni. Student na każdy semestr otrzymuje również limit bezpłatnych kopii/wydruków. Po jego wyczerpaniu za kolejne płaci kartą.

Högskolan i Halmstad

Biblioteka uczelni Högskolan i Halmstad²¹ oferuje szkolenia w zakresie wyszukiwania informacji. Indywidualne konsultacje (do 45 minut) realizowane są dla studentów piszących prace naukowe. Komunikacja z użytkownikami odbywa się przez chat i e-mail. Poprzez formularz online można zamówić pokoje do pracy grupowej lub indywidualnej. Dostępne są one maksymalnie na dwie godziny dziennie oraz na dwanaście godzin w tygodniu. W instytucji funkcjonuje również usługa *Ask a librarian*, pozwalająca na uzyskanie informacji dotyczących wyszukiwania informacji, wypożyczeń itp.

Högskolan i Jönköping

Biblioteka uczelni²² posiada na swojej stronie internetowej usługę *Ask the library* oraz oferuje dostęp do internetowych przewodników (tzw. *subject guides*). Z kolei poprzez usługę *Book a time for search help* student lub pracownik uniwersytetu może zamówić spotkanie z bibliotekarzem, aby otrzymać pomoc na interesujący go temat.

Ciekawostką jest, że budynek mieści się w starej odlewni z początku XX w. Wnętrza zostały zaaranżowane w nowoczesny sposób. Biblioteka dysponuje dużą przestrzenią na

¹⁹ Library. In *Dalarna University* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.du.se/en/Library/>. Stan z dnia 23.03.2016.

²⁰ Library. In *University of Gävle* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.hig.se/Ext/En/University-of-Gavle/Library.html>. Stan z dnia 23.03.2016.

²¹ Library. In *Halmstad University* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.hh.se/english/library/>. Stan z dnia 23.03.2016.

²² University Library. In *Jönköping University* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://ju.se/library.html>. Stan z dnia 23.03.2016.

spotkania oraz pracę grupową przy komputerach i w czytelnich. Pokoje do pracy grupowej i czytelnie czynne są 24 godziny na dobę. W budynku znajduje się również kawiarnia.

Högskolan Kristianstad

W bibliotece uczelnianej²³ funkcjonuje Library & Learning Resource Center, które oferuje konsultacje dla studentów, w tym pomoc w wyszukiwaniu informacji. Na stronie internetowej zamieszczono przewodniki internetowe (tzw. *subject guides*).

Högskolan i Skövde

Biblioteka Högskolan i Skövde²⁴ oferuje usługę *Book a Librarian*, którą można zamówić przez formularz internetowy. W instytucji działa Study Support Center, udzielające porad w studiowaniu w zakresie m.in. języka naukowego, wykorzystania komputerów, technik studiowania. Innymi usługami internetowymi są: możliwość publikowania w DiVA oraz zamawianie pokoiów do pracy grupowej.

Högskolan Väst

Biblioteka uczelniana Högskolan Väst²⁵ posiada multiwyszukiwarkę Primo, a komunikacja z użytkownikami odbywa się z wykorzystaniem portali społecznościowych. Na stronie internetowej działa chat i Twitter, a na YouTube zamieszczono siedem filmów – przewodników na temat biblioteki, Wikipedii, Google Scholar i innych zagadnień²⁶. Placówka oferuje zamawianie online pokoiów do pracy grupowej.

Malmö högskola

Biblioteka Malmö högskola²⁷ organizuje bardzo ciekawą usługę – tzw. „seminaria śniadaniowe”, podczas których serwowana jest kawa/herbata i kanapka. Rejestracja konieczna jest dwa dni wcześniej. Tematami tych spotkań są m.in. narzędzia wyszukiwawcze, bibliometria, open access i książki elektroniczne. Instytucja oferuje ponadto instrukcje oraz kursy z zakresu wyszukiwania informacji dla różnych kierunków studiów. Nauczyciele mogą zamawiać online kursy dla studentów.

W bibliotece funkcjonuje usługa *Book a Librarian*, polegająca na udzielaniu użytkownikowi pomocy w przeszukiwaniu katalogu bibliotecznego oraz w wykorzystaniu źródeł

²³ Library. In *Kristianstad University* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.hkr.se/en/study-at-hkr/service-and-support/lrclibrary/library/>. Stan z dnia 23.03.2016.

²⁴ Library. In *University of Skövde* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.his.se/en/Library/library/Library-Spotlight/#>. Stan z dnia 23.03.2016.

²⁵ Library. In *University West* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.bibliotek.hv.se/en>. Stan z dnia 23.03.2016.

²⁶ University West Library. In *YouTube* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLXEWccO94TqTF2UGK6LsHNSyUfa48b0KT>. Stan z dnia 23.03.2016.

²⁷ Library. In *Malmö University* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.mah.se/english/Library/>. Stan z dnia 23.03.2016.

informacji. Godzinne sesje indywidualne prowadzone są w formie ćwiczeń z prowadzącym. Uczestnik otrzymuje też informacje na temat tworzenia strategii wyszukiwawczych oraz wyszukiwania w bazach danych, katalogach bibliotecznych i internecie.

W placówce działa The Student Art Gallery, w której od otwarcia zaprezentowano ponad 150 obrazów, fotografii oraz filmów pracowników uczelni i studentów. Jeśli ktoś chciałby przedstawić swoje prace, wystarczy to uzgodnić z biblioteką poprzez kontakt mailowy.

Mälardalens högskola

Biblioteka uczelniana²⁸ posiada usługę *Book a librarian*, która umożliwia pomoc w zaawansowanych wyszukiwaniach przy pisaniu prac naukowych. Nauczyciele mogą zamówić online kursy dla swoich studentów z zakresu wyszukiwania informacji. Podobnie jak inne biblioteki szkół wyższych, instytucja ta zajmuje się pomocą (także dla studentów) w zamieszczaniu publikacji w repozytorium DiVA.

Högskolan i Borås

Na stronie internetowej biblioteka²⁹ oferuje zamawianie pokoiów do pracy, których wynajem jest odpłatny. Instytucja organizuje szkolenia z zakresu wyszukiwania informacji, wyboru baz danych, tworzenia bibliografii i pisania prac naukowych.

Podsumowanie

Biblioteki szwedzkich szkół wyższych oferują na swoich stronach internetowych wiele rodzajów usług elektronicznych. Bardzo popularne jest zamawianie online indywidualnych konsultacji z bibliotekarzem (usługa *Book a librarian*). Spotkania najczęściej odbywają się z bibliotekarzami dziedzinowymi.

Ze względu na obowiązek zamieszczania publikacji w repozytorium DiVA, dostęp do niego i pomoc we wprowadzaniu publikacji proponuje na swych stronach internetowych większość szwedzkich bibliotek akademickich.

Z kolei wykorzystanie do komunikacji z użytkownikami mediów społecznościowych nie jest duże. Na stronach bibliotek znajduje się najczęściej chat, YouTube, Facebook, Twitter, pojawiły się też Instagram i fora biblioteczne. Popularne są tworzone przez prawie wszystkie biblioteki przewodniki internetowe z różnych dziedzin wiedzy (tzw. *subject guides*), zawierające linki do źródeł informacji z danej dyscypliny naukowej.

Na bibliotecznych stronach internetowych często pojawiają się usługi związane z rezerwacją kursów dla studentów i pracowników naukowych. Są to szkolenia z zakresu zarządzania informacją, wyszukiwania źródeł oraz kursy na temat pisania prac naukowych (realizowane przez należące do bibliotek Academic Support Centre lub Learning Centre). W niektórych instytucjach kursy są płatne.

²⁸ Library. In *Mälardalen University* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: http://www.mdh.se/bibliotek?l=en_UK. Stan z dnia 23.03.2016.

²⁹ Library. In *University of Borås* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.hb.se/en/Library/>. Stan z dnia 23.03.2016.

Do innych usług oferowanych przez szwedzkie biblioteki szkół wyższych należą: zamawianie online kopii artykułów i wypożyczenia międzybiblioteczne, wysyłanie poprzez formularz elektroniczny propozycji zakupu nowości, a także funkcjonujące w większości instytucji zamawianie przez internet pokoiów do pracy grupowej i indywidualnej. Jedną z bibliotek ma ponadto w swojej ofercie usługę *eBook-on demand*, czyli dostarczanie elektronicznych wersji drukowanych publikacji.

Biblioteki uczelni szwedzkich oferują różnorodne e-usługi dostosowane do potrzeb użytkowników, pozwalające na uzyskanie pomocy nie tylko w zakresie korzystania ze zbiorów bibliotecznych, ale również związane z pracą naukową i studiowaniem.

Bibliografia

1. BIAŁANOWICZ-BIERNAT Anna, KSIĄŻCZAK Anna, KŁĘBEK Grzegorz. *Erasmus. O Bibliotece Uniwersyteckiej i innych atrakcjach szwedzkiego Lund*. In *BuwLOG* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://buwlog.uw.edu.pl/o-bibliotece-uniwersyteckiej-i-innych-atrakcjach-szwedzkiego-lund>. Stan z dnia 23.03.2016.
2. BJÖRNSHAUGE Lars. *The delicate balance between centralization and decentralization: The new library structure at Lund University, Sweden: recent redesign of the organization of library and information services at Lund University, Sweden* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://lup.lub.lu.se/search/publication/1406459>. Stan z dnia 23.03.2016.
3. BRAGE Christina, SVENSSON Eva Sofia. *Collaborative assessment of information literacy education at Linköping University Library. Proceedings of INTED2011 Conference. 7-9 March 2011, Valencia, Spain* [Dokument elektroniczny]. 2011. Tryb dostępu: <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:404232/FULLTEXT01.pdf>. Stan z dnia 23.03.2016.
4. BRAGE Christina, SVENSSON Eva Sofia. *Making a difference? Assessment of information literacy at Linköping University Library. Journal of Systemics, Cybernetics and Informatics*. 2011, vol. 9, nr 2, s. 46–50. ISSN 1690-4524.
5. DODD Sue. *Roles and identity: staff development at Uppsala University Library* [Dokument elektroniczny]. 2006. Tryb dostępu: <http://ir.lib.hiroshima-u.ac.jp/en/list/ndc/010/item/15095>. Stan z dnia 23.03.2016.
6. HAGLUND Lotta, OLSSON Per. *The Impact on University Libraries of Changes in Information Behavior Among Academic Researchers: A Multiple Case Study. The Journal of Academic Librarianship*. 2008, vol. 34, iss. 1, s. 52–59. ISSN 0099-1333.
7. HODNEFIELD Jacob. *The libraries of Scandinavia. Publications of the Society for the Advancement of Scandinavian Study* [Dokument elektroniczny]. 1914, vol. 1, nr 5, s. 283–291. Tryb dostępu : http://www.jstor.org/stable/40914927?seq=1#page_scan_tab_contents. Stan z dnia 23.03.2016.
8. OSIEWALSKA Anna. *Praktyka zawodowa w Bibliotece Uniwersytetu w Umeå. Biuletyn Informacyjny Biblioteki Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie* [Dokument elektroniczny]. 2008, nr 3. Tryb dostępu: <http://kangur.uek.krakow.pl/biblioteka/biuletyn/Old2/index.php?Strona=Art&Wybor=32&Art=017>. Stan z dnia 23.03.2016.
9. SÖDERBÄCK Anders. *Infrastructure first!: e-books and academic libraries in Sweden* [Dokument elektroniczny]. 2011, vol. 24, iss. 1. Tryb dostępu: <http://serials.uksg.org/articles/10.1629/2438/>. Stan z dnia 23.03.2016.
10. THOMAS Barbro. *Swedish libraries. Svensk biblioteksforening* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.biblioteksforeningen.org/wp-content/uploads/2012/12/European-libraries.pdf>. Stan z dnia 23.03.2016.